

Till Förvaltningsrätten samt till Region Halland

ÖVERKLAGANDE AV REGION HALLANDS BESLUT 2023-06-21 OM FÖRSÄLJNING AV LARSAGÅRDEN – KATRINEBERG I VESSIGEBRO

§82 Beslut om försäljning av "Larsagården" på Katrinebergs folkhögskola, Dalsgård 1.36, Vessigebro RS211325

SAKEN:

Regionfullmäktiges beslut 2023-06-21 att sälja Larsagården (Dalsgård 1:36).

Vessige-Alfshögs hembygdsförening överklagar härmed beslutet att sälja gården.

Anledningarna är bland annat:

- Larsagården är en aktiv mötesplats för den halländska hembygdsrörelsen sedan 1940. I dag är den viktig som mötesplats för föreningsverksamhet och för att visa kulturarv för allmänheten.
- Gårdens läge gör att den är lätt att besöka och den har därför hög tillgänglighet. Vi har visat upp gården för besökare många gånger.
- Det är oförsvarbart att kortsiktiga ekonomiska intressen kan riskera ett unikt kulturarv, en gård som är i stort sett ensam i sitt slag och som snart är 300 år gammal.
- När regionen (dåvarande landstinget) övertog gården var ett av villkoren att den skulle bevaras. Det blir svårt att hitta en ny ägare som kan ta det ansvaret.
- Beslutet har fattats utan att Vessige-Alfshögs hembygdsförening, en av de aktörer, som har bäst kunskap om gården, har fått yttra sig.

BAKGRUND:

I maj 2023 fick Vessige-Alfshögs hembygdsförening (nedan kallad Föreningen) på omvägar veta att Region Hallands styrelse avsåg att föreslå Regionfullmäktige att besluta om en försäljning av den kulturhistoriskt viktiga kringbyggda Larsagården vid Katrinebergs Folkhögskola. Då skickade Föreningen en skrivelse till de båda regionråden med kommentarer samt med en begäran om svar inför beslutet. Något svar erhöles dock ej innan beslutet togs av regionstyrelsen att föreslå försäljning ...

Regionstyrelsen fattade beslut om att föreslå försäljning av Larsagården den 2023-06-07 och fullmäktige antog sedan rekommendationen i budgeten, att sälja gården.

I HALLANDSREGIONENS KULTURSTRATEGI OCH KULTURPLAN FÖR 2021-2024 står det bland annat:

Om Region Hallands kulturpolitiska mål

- Det materiella och immateriella kulturarvet ska värnas, vårdas, utvecklas och användas.
- Främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas.
- Utveckla och utöka dialogen med idéburna organisationer.

- Denna plan utgår från definitionen av kulturarv i den nationella kulturarvs- politiken. Spår och uttryck från det förflutna, som tillskrivs värde och används i samtiden.

Att sälja Larsagården anser vi går stick i stäv med samtliga mål.

LARSAGÅRDEN: EN KULTURELL RARITET

De kringbyggda gårdarna, som brukades av två hushåll, varav en bålstuga, var stora anläggningar. Den enda bevarade sådan gård i Halland är Larsagården från Lustorp i Köinge och som flyttades därifrån till Katrineberg i Alfshög åren 1958/59. Det är inte känt att det skulle finnas någon ytterligare kringbyggd gård med två bostadshus i Sverige – Oktorpsgården, från Slöinge, som flyttades till Skansen 1896, på uppdrag av Arthur Hazelius, har "bara" ett bostadshus.

Museet i Varberg förvarar tidstypiska kulturföremål i Larsagårdens bostadshus. Det är svårt att hitta en bättre plats att se och förstå de föremålen, än just när de finns att se i Larsagården.

AUGUST BONDESONS INVENTERING AV BÅLASTUGOR

Under 1870-talet inventerade August Bondesson, på uppdrag av Nordiska Muséets chef Arthur Hazelius, de så kallade sydgötiska bostadshusen (bålstugor) i Faurås och Årstads härad. Han uttryckte bekymmer över hur få det fanns kvar. Bondeson påträffade endast åtta stycken! Idag finns det bara två stycken kvar, en i var härad ovan, varav den kringbyggda Larsagården har en av dem. Den andra i Årstad är fristående.

- Så vill vi bevara denna viktiga del av vårt kulturarv, är det viktigt att bevara Larsagården.

Larsagården omnämns även indirekt i

NATIONALENCYKLOPEDIN 1995

Sydgötiska huset, även kallat *högloftsstugan*, husform som förr var vanlig på bond- gårdar i ett område från Halland, via södra Småland till Blekinge ... Typen är numera i stort sett försvunnen.

LARSAGÅRDENS HISTORIK M.M. - SE ÄVEN BILAGA 5

Larsagårdens historia är ytterligare något som gör gården till mer än en byggnad – vi har god kunskap om gårdens historia vilket ytterligare ökar dess värde för eftervärlden.

Gården beboddes i mitten av 1600-talet av Lars Bengtsson enligt den första svenska Jordeboken.

Larsagården, Lustorp 1, i Köinge¹ växlade till sitt nuvarande namn från Lars Bengts- gård under slutet på 1700-talet. Det sägs att åborna i de två gårdarna vid tillfället båda hette Lars.

Larsagården hade två gårdshalvor, som båda byggdes ihop till en tidstypisk fyrkant, med innesluten gemensam gårdsplan. Huvuddelen av gården i dess nuvarande form: Det Sydgötiska bostadshuset (ryggåsstuga), eller "bålstuga", som man säger i Halland, med ett häbbar på vardera sidan, är den äldsta delen av gårdens bostads-

¹ Byn Lustorp i Köinge finns med säkerhet omnämnd första gången år 1569.

hus byggt 1755. Det andra manhuset byggdes om på 1880-talet till ett låglofthus. Några av de övriga byggnaderna är loge, fähus, stall, foderloge, fårkätte, svinhus med flera.

Förvärvandet av Larsagården

Nedan följer några avgörande faktorer kring hur det gick till när Landstinget (nu Region Halland) fick ta över Larsagården. Dessa är viktiga att ha med sig, då man planerar för gårdens framtid!

Hallands Hembygdsförbund förvärvade Larsagården 1940 med intentionen att försöka "göra om" gården till ett vandrarhem. Då Lustorp låg avsidet från allfarvägarna blev det inte något lyckad plan. Gården blev även utsatt för skadegörelse. Försöket misslyckades och gården började sakta men säkert att förfalla.

I slutet på 1940-talet startade riksdagsmannen Anders Pettersson, på Dahl i Alfshög, en räddningsaktion, syftande till att flytta gården till en mer iögonfallande plats.

Anders Pettersson föreslog att Larsagården skulle flyttas till Katrinebergs folkhögskola i Alfshög för att bli mer tillgänglig för allmänheten samt som åskådningsobjekt i skolundervisningen.

Överlåtelse av gården till Hallands läns landsting (bilaga 1.)

Den 27:e januari 1947 skrev styrelsen för Hallands Hembygdsförbund till Hallands läns förvaltningsutskott att det beslutat att det var villigt att avhända sig äganderätten till Larsagården i Lustorp 1 i Köinge socken och att det medgav att byggnaderna fick nedtagas och flyttas till Katrinebergs folkhögskola, under förutsättning att landstinget övertager äganderätten och underhållet av byggnaderna. Ett nödvändigt villkor härför är dock att de antikvariska synpunkterna icke åsidosätts vid byggnadernas framtida vård.

Landstingets skrivelse till Riksantikvarieämbetet (bilaga 2.)

Den 13:e januari 1958 tillskrev Hallands läns landsting Riksantikvarieämbetet ang. överlåtelse från Hallands Hembygdsförbund av fastigheten Lustorp 1 i Köinge socken befintliga byggnaderna till Landstinget och deras återuppförande vid Katrinebergs folkhögskola. med begäran om Riksantikvariets synpunkter med mera.

Riksantikvarieämbetets svar till Hallands läns landsting dnr B 262/58 (bilaga 3.)

Den 13:e februari 1958 bevarades Landstingets skrivelse av RAÄ.

Överlåtelsen av Larsagårdens byggnader godkändes med vissa villkor, bland annat att vid överlåtelse skall gården och dess byggnader registreras enligt lagen av den 12:e juni 1942 om skydd för kulturhistoriskt märkliga byggnader.

Överlåtelsehandling den 2:a april 1958 (bilaga 4.)

Överlåtelsen från Hallands hembygdsförbund, som får anses vara en donation till Hallands läns landsting av byggnaderna på fastigheten Lustorp 1, sker vederlagsfritt. (Landstinget erhöll till och med ersättning från Hembygdsförbundet.)

I pkt 2 fastläggs att för byggnaderna skall fastställas skyddsföreskrifter jämlikt lagen den 12:e juni 1942 om skydd för historiskt märkliga byggnader. I pkt 4 uttalar Hembygdsförbundet "sin önskan att byggnaderna skall komma till användning i undervisningens tjänst, men förutsätter att desamma för visning hållas tillgängliga för allmänheten".

UR RIKSANTIKVARIEÄMBETETS BEBYGGELSEREGISTER ANG. LARSAGÅRDEN

2006-10-03 Tillmäts särskilt kulturhistoriskt värde	
Klassificering	Klass A
Motivering	Värderingen utförd under inventeringsarbetet
Värderingskriterier	Arkitektoniskt värde Autenticitet, äkthet Byggnadshistoriskt värde Byggnadsteknikhistoriskt värde Identitetsvärde Patina Pedagogiskt värde, tydlighet Samhällshistoriskt värde Sällsynthet
Värderingsgrupp	Värderingen utförd av enskild inventerare direkt i fält, på mandat av värderingsgrupp bestående av Länsstyrelsen i Halland, Kulturmiljö Halland och berörd kommun

Klass A innebär: Särskilt högt kulturhistoriskt värde. Oersättlig, Ofta välbevarad både exteriört och interiört (Byggnadsinventeringen i Halland 2005 – 2009).

TILL SIST

Larsagården är alltså en donation, som kommit i regionens ägo under vissa villkor

Av handlingar, nämnda ovan, inte minst i överlåtelseavtalet framgår med tydlighet att Larsagården skall vara tillgänglig för undervisning samt för allmänheten. Språkbruket vid tiden för tecknandet av avtalet, 1958, var något annorlunda jämfört med dagens mer strikta, varför uttrycket i avtalets punkt 4 på goda grunder uttryckligen nog kan anses avse vara ett villkor för donationen!

Eriksgatan 1954: Konung Gustaf VI ADOLF besökte Larsagården i Lustorp på sin Eriksgata genom Halland. Vid besöket överlämnade en treårig flicka², en blombukett till konungen. "Konung Gustaf VI Adolfs minnesfond" donerade 25.000:- kr³ till projektet; att flytta Larsagården från Lustorp i Köinge sn till Katrineberg i Alfshögs sn.

Några olika aktiviteter på Larsagården över tid

Nedan följer några exempel på aktiviteter, som skett på Larsagården bara under senare tid. För oss som förening är det uppenbart att Larsagården både är en historiskt viktigt plats och en i högsta grad levande plats, som väcker intresse från både när och fjärran. Många av aktiviteterna är helt beroende av Larsagården och skulle inte kunna genomföras på annan plats med samma upplevelse.

- Visning för allmänheten
 - Hallands Bildningsförbund; Musikteater med sång, musik, komik och romantik: Stavbäckskräddaren framfördes inför 56 besökare på Larsagården. Här möttes två spelemän från Falkenberg på scenen för första gången! Berättelsen om den kända historien om när en huvudlös kropp en höstdag 1881 hittades i Åtran. En skräddare från Stavbäck anklagades för att ha mördat sin gesäll, hu! Men var han skyldig?

² 'Flickan' deltog vid besöket på Larsagården torsdagen den 29:e juni 2023 (se besök av ättlingar nedan).

³ Samma summa som Hallands läns landsting bidrog med.

- Midsommartradition: Vid årets traditionella midsommarfest den 25:e juni, besöktes Larsagården av 217 personer, unga som gamla, orsbor som långväga, bland annat från Tyskland. Folkdansuppvisning och sedan dans runt midsommarstången, som leddes av Falkringens Folkdanslag och spelmanslaget. Kaffeservering genom hembygdsföreningarna verksamma i såväl Köinge som Alfshög. Konsthantverk från trakten visades upp och kunde förvärvas.
- Besök av ättlingar
 - Föreningen har på förfrågan guidat ättlingar till Larsagårdens invånare. Ättlingarna kom från Alingsås och medförde bland annat ett stort urval av fotografier från gården, som Föreningen erhöll kopior av.
 - Förfrågan från en före detta invånare i Larsagården att få visa upp sin födelsegård för sina gäster i samband med sitt 85-åriga födelsedagskalas; genomfördes genom Föreningens försorg den 29:e juni 2023.
- Styrelsemöten för föreningar
 - Såväl Åtradalens Hembygds-krets som Föreningen har under de senaste 12 månaderna genomfört styrelsemöten på Larsagården.
- Repetitionslokal för musiker
 - Hallingastråk har 16 medlemmar. De flesta spelar fiol, men man har även nyckelharpa, dragspel, bas och gitarr. Spelmanslaget träffas på Larsagården i Vessigebro varannan tisdag med uppehåll under sommaren. Repertoaren är huvudsakligen folkmusik och gammal dansmusik, men också visor och gamla schlager. Vår ambition är att ha roligt tillsammans.

FÖR VESSIGE-ALFSHÖGS HEMBYGDSFÖRENING

Ulla Rickardsson / ordförande

Hans Ternér / sekreterare

NOTERAT

1. Föreningen har konstaterat att den **inte** ombetts att inkomma med synpunkter, inför beslutet att försälja Larsagården, i enlighet med Region Hallands kulturpolitiska mål om att "Utveckla och utöka dialogen med idéburna organisationer".
2. Gestaltningen av livsmiljöer är en viktig del i arbetet med att bibehålla och stärka Hallands attraktivitet. Arkitektur, form, design, konst och kulturarv har avgörande betydelse i samhällsbygget eftersom den gestaltade livsmiljön påverkar alla människor i deras vardag, utifrån bland annat hälsa och välbefinnande. Region Halland ska intensifiera sitt arbete med gestaltad livsmiljö under kommande period, vilket bland annat innebär att i samverkan med andra aktörer ta fram en handlingsplan inom området.

Region Halland: Mål och budget 2024 – 2028, utdrag från sidan 57.

- KOPIA F.K. TILL:
- Riksantikvarieämbetet
 - Nordiska Muséet
 - Länsstyrelsen i Halland
 - Kulturmiljö Halland
 - Falkenbergs kommun
 - Hallands Kulturhistoriska museum, Varberg
 - Svenska Hembygdsförbundet
 - Hallands Bildningsförbund
 - Halländska Hembygdsrådet
 - Ätradalens Hembygdsrets
 - Katrinebergs Folkhögskola

BILAGOR

- 1.HALLANDS HEMBYGDSFÖRBUND; bilaga 3 från styrelsemöte daterat d. 27.1.1947 till Hallands läns landstings förvaltningsutskott,
- 2.HALLANDS LÄNS LANDSTING; Hemställan om RAÄ yttrande den 13.1.1958,
- 3.RIKSANTIKVARIEÄMBETET; B 262/58, d. 13. 2.1958 svar till Hallands läns landsting,
- 4.ÖVERLÅTELSEHANDLING; den 2.4.1958 - Statens Provningsanstalts intyg nr 48.337,
- 5.HALLANDSBYGD MELLERSTA HALLANDS HEMBYGDSKRETS 1959-1960, Alrik Larsson; uppsats om Larsagården,
- 6.OM NUVARNADE LARSAGÅRDEN I BOKEN HALLANDS BEBYGGELSE 1964.

KÄLLOR OCH LITTERATUR:

- FALKENBERGS KOMMUN; Kulturmiljöprogram 2012,
- FALKENBERGS NYHETER; den 20:e juni 2023, "Larsagården skall säljas: 'Ingen användning för fastigheten' ",
- GÖTEBORGS-POSTEN; den 31:a augusti 1958, "Dubbelgården från Lustorp står snart återuppförd vid Katrineberg",
- HASSEL, GÖSTA; Vessigebro, f.d. rektor för Katrinebergs Folkhögskola,
- HAZELIUS, ARTHUR; Minnen från Nordiska Muséet, 1892, Andra häftet om "Bålastuga i Halland" av August Bondesson publ. första gången 1881,
- JOHANNESON, GÖSTA; Skåne, Halland & Blekinge - Om Skånelandskapens historia, 1984,
- JOHANSSON, SVEN-ÅKE, Firade sin födelsedag bl.a. med besök på Larsagården,
- KÖINGE-ASKOME-OKOME HBF; [Okome-Köinge-Svarträ Hembygdsförening](#),
- LARSSON, ALRIK; Hallandsbygd årg. 1, 1959-1960, Larsagården i ny miljö; se bilaga 5,
- LARSSON, SVEN; Vessige och Alfshög – Två socknar i Ätrands dalgång 1996,
- NATIONALENCYKLOPEDIN; SMY – SYREM, nr 17 1995, sid 569,
- OSCARSSON, OLLE m.fl.; Hallands Bebyggelse, Halmstad/Malmö 1964, sid 1047,
- REGION HALLAND; Kulturstrategi och Kulturplan 2021-2024, antagen den 9:e December 2020,
- REGION HALLAND; Mål och budget 2024 med ekonomisk plan 2025-2028. Regionfullmäktige antagen den 21:a juni 2023, RS 230475, avs. kulturarvet,
- RIKSANTIKVARIEÄMBETET; Bebyggelseregistret; <https://www.bebyggelseregistret.raa.se/>,
- RIKSARKIVET; Köinge sockens kyrkoarkiv, sok.riksarkivet.se/digitala-arkiv,
- SANDKLEF. ALBERT; August Bondesson; Folklivsforskaren – Författaren, 1956,
- SAHLGREN, GÖSTA; Ortnamnen i Hallands län del 2, Bebyggelsenamnen i Årstads och Faurås härad, 1950,
- TORSTENSSON, MARGAREHTA, "Flickan" med blombuketten ... se även bilaga 6,
- VESSIGE-ALFSHÖGS HBF; [Vessige-Alfshögs Hembygdsförening](#).

Avskrift.

Bilaga 3 till Hallands hembygdsför-
bunds protokoll d. 27.1.1947.

Till Hallands läns landstings förvaltningsutskott.

Styrelsen för Hallands Hembygdsförbund har vid sammanträde i Halmstad denna dag beslutat att meddela Förvaltningsutskottet, att styrelsen är villig avhända sig äganderätten till Larsagården i Lustorp, Köinge socken, och vill medgiva att byggnaderna nedtagas och flyttas till Katrinebergs folkhögskola, under förutsättning att landstinget övertager äganderätten och underhållet av byggnaderna. Ett nödvändigt villkor härför är dock att de anti-kvariska synpunkterna icke åsidosätts vid byggnadernas framtida vård, varför ett överlåtelsebrev måste innehålla bestämmelser som garantera att dessa synpunkter komma att beaktas.

Ur kulturhistorisk synpunkt är det riktigtast att byggnader som skola bevaras för eftervärlden få ligga kvar på ursprunglig plats. I detta fall ligga dock byggnaderna något avsides och komma därför icke på sin nuvarande plats att få bli föremål för ett så stort antal besökandes studier som kunnat bli fallet på centralare plats. Vid förflyttning till folkhögskolan få dess elever årligen tillfälle att studera byggnaderna, och folkhögskolan erhåller

HALLANDS HEMBYGDSFÖRBUND; bilaga 3 från styrelsemöte daterad den 27.1.1947 till Hallands läns landstings förvaltningsutskott

ett åskådningsmaterial som är av allra största värde för hembygdsundervisningen.

Hembygdsförbundet har ett inteckningslån på 5000 kronor med inteckning i Larsagården som säkerhet. Detta lån måste inlösas, om byggnaderna skola flyttas, och förbundet kan icke beräkna att erhålla något större belopp för tomten. För inlösen av lånet behöver förbundet alltså en köpeskilling av 5000 kronor.

Halmstad den 27 januari 1947

HALLANDS HEMBYGDSFÖRBUND

Reimer Johansson

ordförande

Albert Sandklef

sekr.

Rätt avskrivet intygas:

Carl Henrik Magnus Salomonson

BILAGA 2

HALLANDS LÄNS LANDSTING;

Hemställan om RAÄ yttrande den 13.1.1958 över överlåtelsen m. bilaga,

Riksantikvarieämbetet

Storgatan 41

S t o c k h o l m Ö

Sedan fråga uppstått om överlåtelse till Hallands läns landsting av de å förbundets fastighet Lustorp 1⁸ i Köinge socken befintliga byggnaderna och deras återuppförande vid Katrinebergs folkhögskola samt frågan varit föremål för ingående diskussion vid ett sammanträde å folkhögskolan den 9 dennes, varvid Riksantikvarieämbetet representerats av förste antikvarien B. Berthelsson får undertecknade enligt uppdrag härmed översända uppgjort förslag till överlåtelsehandling och hemställa om Riksantikvarieämbetets yttrande huruvida vid beaktande av de synpunkter, som ämbetet har att tillvarataga, överlåtelsen kan under de i överlåtelsehandlingen angivna villkoren tillrådas.

Halmstad den 13/1 1958

Höden *Berthelsson*

RIKSANTIKVARIÉÄMBETET

Stockholm Ö

I svarskrivelse torde
dnr B 262/58 återopas.

Till Landstingsdirektören Einar Restad.

I skrivelse till riksantikvarieämbetet den 13 januari 1958 har Ni och landsantikvarien Arne Modén anhållit om ämbetets yttrande huruvida, ur de synpunkter som ämbetet har att tillvarataga, en överlåtelse till Hallands läns landsting av de Hallands hembygdsförbund tillhöriga byggnaderna på fastigheten Lustorp 1:8 i Köinge socken, kunde tillrättas under de villkor, som angivits i ett förslag till överlåtelsehandling, vilket bifogats skrivelsen.

Riksantikvarieämbetet har tidigare sökt stödja hembygdsförbundet i dess strävan att på ursprunglig plats bevara den kulturhistoriskt mycket värdefulla gårdsanläggningen. Ämbetet har dock sedermera nödgats konstatera att en förflyttning av byggnaderna till den i landstingets ägo befintliga Katrinebergs folkhögskola vore nödvändig, om byggnaderna för framtiden skulle kunna erhålla nödig vård och tillsyn. Av de upplysningar, som lämnades vid ett sammanträde på folkhögskolan den 9 januari varvid ämbetet representerades av understecknad Berthelson, framgick det emellertid vidare att hembygdsförbundet sånade ekonomiska möjligheter att sörja för

byggnadernas förflyttning, återuppförande och framtida underhåll. Under sådana omständigheter hade landstinget anvisat betydande bidrag till projektets genomförande under förutsättning att byggnaderna överfördes i landstingets ägo för att för landstingets räkning förvaltas genom styrelsen för folkhögskolan.

Enligt punkt 2 i förslaget till överlåtelse skulle gården och byggnaderna registreras enligt lagen den 12 juni 1942 om skydd för kulturhistoriskt märkliga byggnader. Vidare skulle enligt punkt 1 landsantikvarien beredas säte och stämma i folkhögskolans styrelse i frågor rörande Larsagårdens användande och underhåll. Av förslaget inhämtas ytterligare bland annat att hembygdsförbundet jämlikt punkt 3 skulle förklara sig intet ha att erinra mot att en bostad inreddes i den östra delen av 1800-tals-huset och att förbundet för övrigt helt överlämnade åt en för ändamålet bildad utredningskommitté att bestämma om samtliga byggnads- och inredningsdetaljer i samband med återuppförandet.

Med hänsyn till de föreliggande omständigheterna, finner sig ämbetet för sin del kunna acceptera den föreslagna formen för de ifrågavarande byggnadernas underhåll och vård. Samtidigt får ämbetet bekräfta att ämbetet under hand godkänt det på platsen demonstrerade förslaget till byggnadernas återuppförande och inredning. Då de i förslagets punkt 2 omnämnda skyddsföreskrifterna icke omedelbart kunna bli gällande, torde punkt 3 böra formuleras på sådant sätt att det klart framgår, att återuppförande skall ske enligt ett av ämbetet godkänt förslag. Stockholm den 13 februari 1958.

Bengt Thordeman

Bertil Berthelson

Ditt avskrivet bestyrkes:

Dalno Henniksson. A. Salomonson

en Verifax Kopia
ARKIVBESTÄNDIG
enl. Statens Provnings-
anstalts intyg 48.337

Överlåtelse.

Hallands hembygdsförbund överlåter härmed vederlagsfritt till Hallands läns landsting de å förbundets fastighet Lustorp 1⁸ i Köinge socken befintliga byggnaderna under följande villkor:

1. Byggnaderna skola genom den av landstinget, hembygdsförbundet och styrelsen för Katrinebergs folkhögskola gemensamt bildade utredningskommittén förflyttas och återuppsättas å plats vid Katrinebergs folkhögskola, som av landstinget och hembygdsförbundet godkänts. Vid återuppförandet skola byggnaderna i möjligaste mån istandsättas och herefter av landstinget förvaltas och underhållas genom styrelsen för Katrinebergs folkhögskola. Såvitt angår ärenden rörande Larsagårdsanläggningens användande och underhåll skall landsantikvarien i länet beredas säte och stämma i folkhögskolans styrelse.
2. För gården och byggnaderna skola fastställas skyddsföreskrifter jämlikt lagen den 12 juni 1942 om skydd för kulturhistoriskt märklige byggnader.
3. Hembygdsförbundet förklarar sig intet ha att erinra mot att en bostad inredes i den östra delen av 1800-talshuset och överlämnar för övrigt helt åt nyssnämnda kommitté att bestämma om samtliga byggnads- och inredningsdetaljer i samband med byggnadernas återuppförande vid Katrineberg enligt av riksantikvarieämbetet godkända ritningar.

4. Hembygdsförbundet uttalar som sin önskan att byggnaderna komma till användning i undervisningens tjänst men förutsätter att desamma för visning hållas tillgängliga för allmänheten.

5. Hembygdsförbundets skuld till Falkenbergs Sparbank kronor 3.850:- har blivit genom kommittén infriad. I anledning härav förbunder sig hembygdsförbundet att till kommittén överlämna blivande köpskilling 1.200 kronor för marken till förbundets ifrågasvarande fastighet Lustorp 1⁸.

6. Samtidigt överlåter förbundet detsamma ur arvsfonden tilldelat understöd om 5.000:- kronor under förutsättning att landstinget respekterar de av Kungl. Maj:t i brev den 2 oktober 1956 stadgade villkoren för understödet ifråga.

7. Överlåtelsen äger rum per den 1 november 1957.

Halmstad den 2 april 1958

För Hallands hembygdsförbund:

[Handwritten signature]
ordf. / *[Handwritten signature]*
sekr.

Namntecknåtgarna bevittnas:

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

BILAGA 5

HALLANDSBYGD; MELLERSTA HALLANDS HEMBYGDSKRETS 1959-1960, årg. 1, sid 3 ff

Larsagården i ny miljö

Larsagårdens byggnader, som nu flyttats till Katrineberg, har kommit från hemmanet Larsagård i Lustorp, Köinge. Redan på den danska tiden hette hemmanet ifråga Lars Bengtsgård, och det namnet har sedan hållit sig kvar genom tiderna. Då de äldsta av de nu bevarade byggnaderna uppfördes på 1700-talet, hade gården två ägare som båda hette Lars – Lars Nilsson och Lars Andersson.

Själva byggnadsstilen var typisk för forna tiders Halland. Genom att samla byggnaderna kring en sluten gårdsplan ville man skydda sig från yttre faror – stormar, vilddjur och våldsmän. Genom att två bönder slog sig samman fick man större gårdsplan, medan var och en ändå hade sin bålstuga, fähus, loge, lador och övriga utrymmen. Manhusen var placerade längs gårdsplanens södersida, och de var de enda byggnader där man inomhus fick någorlunda sol och ljus.

För ungefär hundra år sedan byggde den ena av bönderna i Larsagård ett nytt manhus i stället för den ursprungliga bålstugan. En sällsam stilblandning uppstod, men idag ser vi resultatet som en positiv tillgång. 1800-talets höga boningshus med brädklädda väggar och tegeltak ligger sammanbyggt med 1700-talets timrade torvtäckta ryggåstuga.

När byggnadsstilarna under vårt sekel ändrats på den halländska landsbygden, stod utvecklingen i Larsagård i det närmaste stilla. Gården var bebodd ända fram till slutet av 1930-talet, och den fyllde sin uppgift förvånansvärt väl. Människorna trivdes under de låga taken, och där drevs också framgångsrik djuravel.

Redan på 1880-talet blev Larsagård föremål för forskares intresse. Den danske professorn Reinhold Mejborg besökte Larsagård 1884 och gjorde mätningar och ritningar. Andra forskare har följt efter, och då nya åbyggnader uppfördes vid Larsagård i slutet av 1930-talet, övertogs hela det gamla byggnadsbeståndet av Hallands Hembygdsförbund. Avsikten var att bevara Larsagårdens byggnader för framtiden – och på den ursprungliga platsen.

Genast efter övertagandet lät hembygdsförbundet restaurera de gamla byggnaderna, och under några år användes de för olika ändamål, bl.a. som vandrarhem och upplagsplats för museiföremål. Gården låg emellertid avlägset, och snart fick byggnaderna förfalla. Stor risk förelåg att hela gården snart skulle vara tillspillogiven

Det var då som förslaget kom upp att flytta Larsagården till Katrinebergs folkhögskola. I början av 1950-talet beräknades flyttkostnaderna till 60.000 kr, men då penningvärdet föll och byggnaderna försämrades, steg summan väsentligt. Hallands läns landsting lämnade dock ett ganska rundligt anslag, och vidare fick man ett betydande belopp från Kungafonden. Vad som sedan fattades, lyckades den energiska kommittén med riksdagsman Anders Pettersson i Dahl i spetsen, tigga ihop.

Rivningen av Larsagårdens byggnader i Lustorp påbörjades på våren 1958. Varje bit märktes noggrant, och det virke, som var allt för dåligt, ersattes med annat. Byggmästare Karl Andersson i Klastorp, som hade arbetet omhand, lade ner stor möda vid gårdens återuppbyggnad på Katrineberg. Larsagården fick nya halmtak, rödfärg på

väggarna och t.o.m. sådana moderniteter som elljus och centralvärme. I den nyare delen av boningshuset inreddes en vaktmästarbostad samt ett par samlingsrum för studiemöten och andra sammankomster.

Återinvigningen av Larsagården förrättades av Prins Bertil (Hertig av Halland) den 8:e juni 1959. Många hembygdsvänner hade då mött upp, och ännu fler har sedan dess valfärdat till den gamla gården. Larsagården har blivit en attraktion för hela bygden, och den har möjlighet att fylla en positiv uppgift i samhället. Under dess låga takåsar kan vi drömma oss bakåt i tiden, men vi kan också samla kunskaper och inspiration, som för blickarna mot framtiden och mot vidare horisonter.

Alrik Larsson

BILAGA 6

Om nuvarande Larsagården, Lustorp 1:2, Köinge, i boken Hallands Bebyggelse

Då Larsagården "tjänat ut" byggdes den upp på nytt i moderna byggnader. En ny ladugård byggdes 1937 och därefter ett nytt tvåvånings bostadshus 1939, där ättlingarna på besök på Larsagården i Alfshög/Katrineberg, sistlidna juni, sedan växte upp.

xxx